

HRVATSKA RIEČ

Predplatna cijena: na godinu K. 12 — Za pò godine K. 6 — Za Šibenik na godinu donošanjem u kuću K. 12. — Za *Inozemstvo* na godinu K. 12 suviše poštarski trošak. — Pojedini br. 10 para. — Plativo i utuživo u Šibeniku.

Izlazi sriedom i subotom

Uredništvo, uprava i Tiskara lista nalazi se u ulici Bazilike sv. Jakova. — Oglasi, priobćena pisma i zahvale tiskaju se po 30 para peti redak ili po pogodbi. — Nefrankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

Hrvatska politika.

VI. Hrvati, poslie toliko uzaludnih nada, prošnje i pokušaja, mogu danas da znadu za dvie velike, neoborive istine. Prva je, da se ne mogu ni od Beča ni od Pešte ničemu dobromu nadati, a druga je da treba sami da izvolye, ako će što da imaju.

Beč je, od kada se za njega u našoj povjesti zna, imao samo jedan cilj pred očima, neograničeno naime vladati nad narodima koji u njegov dodir dodju. Jednom služe za to ugovaranja, druga centralizam, absolutizam, onda konstitucija i napokon obće pravo glasa. U svim slučajevima ovo su sve različita sredstva, da se prema okolnostima vremena uzmogne vladati nad različitim narodima dajući im čim je moguće manje.

Centralizmom, absolutizmom, konstitucijom, obćim pravom glasa uvijek se nastoji postići jedan i uvijek isti cilj t. j. sve moguće narodne skupine podvrći jednoj i jedinstvenoj vlasti, na neki način pomiešati ih prisiliti ih da se bez prestanta medju sobom bore za najnužnije životne potrebe.

Ova bečka politika jasna je i očita, te se razvija već od vremena Josipa II.

Očekivati od ove bečke politike, da bi ona dobrovoljno podizala narode, stvarala narodne države, uzkrisivala bivša kraljevstva kao Hrvatsku ili Česku, Ungariju, Poljsku ili slično, ne mogu nego slipeći i zaneženjaci ili sluge bečke kamarile. Nikada Hrvati ne mogu računati na to, a još manje sliedenici Ante Starčevića, koji je tvrdio i dokazivao, da sve naše narodno zlo moramo tu politici pripisivati. Oni koji kažu da sliede Starčevića, a rade u smislu ove politike, zavaravaju lahkovjernike, i služe tudjincu, a ne narodu svome.

Magjari su se od pamtičevia borili proti bečkoj politici. Hrvati su ih u tom podpomagali, jer su oni i Magjari po položaju i po zajedničkoj koristi u tomu upućeni jedni na druge kao prirodni saveznici. Ali dokazalo se, da se Magjari boje pravednog saveza. Oni se boje slobode malih naroda, koji su u Ungariji i oko nje, oni se boje osobito slobodnih Hrvata, pa kao što su god. 1848. Hrvati i Magjari postali neprijatelji radi gluposti Magjara, tako su postali i u zadnje doba, samo što danas nije tomu kriva toliko magjarska glupost koliko vjerolomstvo i pohlepa njihova da otimlju drugomu, što oni ne mogu nikako izvolyti, niti će, dok budu htjeli oligarhijski gnjaviti svoje sugradjane drugih narodnosti. Dok oni budu na tom putu uztrajali očito je, da će biti prisiljeni služiti se orudjem one politike, proti kojoj, kažu, da se bore.

Kako stvari danas stoje, za hrvatsku politiku je dakle očito, da ne može računati ni na politiku bečku ni na peštansku. Na obećanja s jedne ili s druge strane još manje. To nam dokazivaju ne samo zadnji događaji, nego i uzaludno djelovanje svih naših prošlih političara, koji su se na ta obećanja zanašali, kao Folnegović, Klaić i bezbroj drugih. Spomenuli smo jedino ova dva pokojnika, zauzeta za hrvatsku stvar, samo da iztknemmo, koliko je Klaić bio napadnut, jer je mislio da mu treba pohvaliti upravu države u Bosni; i kako je Folnegović bio izabran iz stranke jer je držao da mora biti obziran prema vlastodržcima i da može s njima dolaziti u dodir zbog mogućih i po njegovom uvjerenju za Hrvatsku korisnih kombinacija.

Ova dva političara osudila je u svoje doba stranka prava, odnosno pristaše njezini, samo za to, jer njihovo djelovanje nije odgovaralo uvjerenju stranke. Nije se pazilo niti se razpravljalo, što je naglalo te ljude na njihovo postupanje. Duh stranke nije odgovaralo — i to je bilo dosta.

A danas? Kao da je prvajšnji duh stranke prava zamro. Podnaša se, da tobožnji vodja radi što hoće, s kim hoće i kako hoće. Ne samo, nego i onda, kad njegova djela, izvaje, dogovaranja i ogovaranja sramote stranku i narod, nadje se branioca, koji sve to opravdavaju u ime nekakovog kumirstva, kojega se svaka narodna politika mora da čuva. Jer narod,

koji drži do kumira, koji se pušta gonit od gončina, nema svoga razbora i osudjen je da bude sluga, rob. Narod, stranka, kojumudrago skupina, koja se podaje pojedincu, njegovoj volji, nije sposobna da žive svojim životom, jer život i volja ukupnosti nije i ne može biti život i volja jednog pojedinca, nego plod radnje i volje svih pojedinaca, koji ovu ukupnost sačinjavaju. Za to mi cijenimo, da se kumirstvu ne podavaju pravaši, nego samo oni vikači i plaćenici, koji moraju da kumiru viču i da kumir sliede, jer drugačije ne smije i ne mogu.

Kad bi se i danas upitalo većinu one ukupnosti, koja se zove strankom prava, što drži do današnjeg narodnog položaja, kako mu se misli odhrvati, što misli u tom pravcu poduzeti, mi smo uvjereni, da bi ta ukupnost, poslie trieznog medjusobnog razpravjanja, došla do posve zrelih zaključaka, odnosno odgovora.

Pravaši naime vide istinu, koju smo spomenuli, a to je, da Hrvati treba sami da izvolye, ako će što da imaju.

To izvolyštenje ne sastoji u praznoj teoriji, nego znači narodnu jakost, narodnu silu, narodni napor, borbu proti neprijateljima. A kako su pravi pravaši živalj državotvorni našeg naroda, oni su uvijek išli za tim, da sve moguće narodne snage upotrebe prema postignuću svoga cilja.

Hoće li pravaši dakle klevetati, uzpirivati strasti, otežavati nastojanja onih Hrvata, koji se dadoše na posao, da iz svoje domovine izagnu bečkog i peštanskog slugu, koji je poslan da nametne magjarski jezik i da do skrajnih granica provede izrabljivanja naše domovine?

Hoće li pravaši onaj dio našeg naroda, koji hoće da se zove srbskim imenom, odate čili od narodne borbe u času, kad nam je i njihova pomoć veoma dobro došla i kad se i oni hoće da bore kao gradjani hrvatski za svoju domovinu Hrvatsku?

Hoće li pravaši zapriečiti, da se naša borba prenese ondje, gdje u današnjim okolnostima jedino može imati uspjeha, ili će se zadovoljiti da svi Hrvati mirno podnašaju tudjinsko robstvo i prosjuduju jedino proti nepravdom sustavu?

Odgovor na ova pitanja sledi od sebe. Bez usredotočenja narodnih sila, bez mogućeg zajedničkog djelovanja svih stranaka u svim vanjskim narodnim pitanjima nijedan narod ne može razviti svoju potrebitu snagu, ne može se ni upuštati u borbu, a kamo li pobjedonosno izdržati navalu moćnih neprijatelja. A Hrvatima je potrebno ne samo borbu izdržati, nego i pobjediti, ako hoće da žive svojim životom, t. j., ako hoće da oživore čili stranke prava. Pravaši dakle i ne mogu i ne smiju nego nastojati da uzrade sve, što je moguće, da narodnu borbu olahkote, odnosno pobjedu narodne borbe pospješe, jer jedino se tako odzivlju svojem programu.

Parlamentarno izvješće.

Beč, 14. listopada.

Dolazak zastupnikâ.

U subotu, nedjelju i danas stigao je liepi broj narodnih poslanika u Beč. Izmedju istih se vidi najviše članova velikih stranaka kuće. Za sutra su pozvane sve velike stranke, da budu prisutne u kući, a sva je prilika, da će već danas ili najdalje sutra od predsjednika klubova sa vladinim sporazumom biti utanačen program parlamentarnog rada za celo vrijeme do božićnih praznika.

Dio zastupnika pokazuje zanimanje za utemeljenje novih, odnosno potvrđenje do sada provizornih političkih parlamentarnih sveza. U tomu su pogledu razvili svoju radnost koliko Niemci, toliko i Česi. Nada je, da će se u ovaj potonji jednoglasno pristupiti k „Svezi“. U ovom bi slučaju „Sveza južnih Slavena“ brojila 37 članova. Kako se pogravara, njemački bi naprednjaci imali pristupiti „Njemačko-nacionalnoj svezi“, a njemački slobodnomisljaci

bi imali stvoriti jedno zajedničko vodstvo. Česi nastoje da u zastupničkoj kući bude samo jedna česka narodna sveza. Izmedju njih ima zastupnika, koji su nazora, da se ukinu sva dosadašnja politička imena, a da se izradi jedan program, kojega mogu poprimiti sve sadašnje česke stranke. Taj bi se program u glavnom imao temeljiti na političko-narodnom i gospodarstveno-narodnom programu. Pogovara se, da je ovo potajni program českih ministara: Dra. Foršta i Dra. Pacaka. Neki hoće dapače da je ministar Pacak noseći u duhu ovaj program za vrijeme prošlih praznika proputovao jedan dio Česke, da izmedju pristasa svih stranaka širi pomirljivu rieč, te da im predoči pogibelj, koja prieti českom narodu, bude li se i nadalje ciepkati u stranke i strančice.

Osnova austro-ugarske nagodbe.

U prvij sjednici želja je vlade, da se vrhu ove osnove ne povede nikakva razprava. Kako danas stoje stvari, vlada će pri otvoru kuće podariti istoj nagodbenu osnovu, a ministar će predsjednik Dr. Beck popratiti istu sa jednim govorom.

Dva nas dana još diele od ministrove izvaje, a do ovog časa, kada vam pišem ovo izvješće, tamna koprena još uvijek krije detalje nove nagodbe. Ministri su se obvezali poštom rieči, da će štititi do 16. ov. mjeseca.

Izgleda, da će se predsjednici klubova slođiti sa vladinim mnijenjem, tako da se ne će predložiti otvorenje razprave vrhu govora ministra predsjednika. Nu, za to će se nagodbena osnova staviti namah na dnevni red jedne od sliedećih sjednica kuće.

Rekonstrukcija kabineta.

Dvije verzije kolaju naokolo glede rekonstrukcije Beckova kabineta. Jedna tvrdi, da će se kabinet Dra. Becka rekonstruirati tek za nove godine, kada bude već poprimljena nagodbena osnova; a druga verzija hoće, da će Dr. Beck provesti promjene u kabinetu još prije razprave vrhu nagodbene osnove.

U odborima za jednim ministarskim portafoljom u Austriji, rek bi, da će i socijalni demokrate sudjelovati, da jedan njihov član zasjedne za zeleni stol, pri kojem se pod predsjedanjem Krune vode krunska vieća. Obistine li se ove vesti, jamačno one ne će nikoga iznenaditi. Socijalni demokrate su u Austriji iz zadnjih izbora promienili svoju politiku. Od protivnika „carskog“ dvora postadoše preko noći „hoffähig“. Ministar im je predsjednik na početku ljete sezone rekao u brke „da ih radje vidi u kući, gdje rade oko boljika i napredka naroda, nego li vani — u gostionama, gdje bune narod proti vladi.“

Oni su na početku ljete sezone zahtjevali, da se njima dade jedno podpredsjedničko mjesto, i da su se bili sporazumili sa kršćanskim socijalima glede kandidature Dra. Weisskirchnera, tko zna, da danas mješte Začeka ili Starzinskoga ne bi na podpredsjedničkoj stolici sjedio zast. Pernersdorfer?

Nu, jer pitanje umnožanja podpredsjedničkih mjesta nije u prošloj sezoni bilo zabačeno, to nije izključena mogućnost, da još prije Božića zast. Pernersdorfer bude predsjedati u kući!

Socijalni demokrate idu za tim, da se u svijetu znade koliki su oni uplivni element u austrijskoj zastupničkoj kući, te s toga razloga žele se popeti do predsjedničkih i ministarskih stolica.

Medjutim ove stolice po svoj prilici će se za sada podieliti izmedju Čeha i kršćanskih socijalista.

Sastanak hrvatskih zastupnika u Beču.

Ne bude li u novoj austro-ugarskoj osnovi kraljevina Hrvatska smatrana kao treći kompascient, to će se iz proglašenja iste zastupnici hrvatskog sabora i hrvatski zastupnici carevinskog vieća u Beču sastati namah ovdje, da se dogovore koje će korake poduzeti koliko u bečkom, toliko u peštanskom parlamentu, kao i u samom hrvatskom saboru, ako bude uobće otvoren. Amo se s toga svak zanima za hrvatsko pitanje. Svak želi znati, kako će se

podneti prama austro-ugarskim vladama razne hrvatske stranke, i da li će u ovom pitanju vladati medju Hrvatima jedan duh.

A to će se brzo vidjeti, jer kako se pogovara, Hrvati su bili uprav za zadnjih pregovaranja sa strane obih vlada bagatelisani. Potom dakle do sastanka će u Beču za stalno doći. Ali kakav će biti od toga uspjeh? Kako će se tko ponašati?

Čekajmo!

Kršć. socijali za nagodbu.

Imao sam prigodu da ovih dana pozdravim jednog poznatnika zastupnika kršć. socijalne stranke. Namah ga zapitah, što sada misle kršć. socijali glede nove nagodbe i da li kane promieniti svoju dojakosnu taktiku proti Magjarima. Odgovor je glasio:

„Mi ćemo sa svom strogošću analizat novu nagodbenu osnovu, da se uvjerimo o njezinoj bilanci. Prama tomu kako izpadne ova bilanca, onako ćemo raditi. Nu, jer nam se je već došlo, da je nagodbena osnova povoljna po austrijske državljane, to držim stalnim, da kršć. socijalna stranka, obzirom na želju savoga vladara da se ne ruši dualizam, ne će svojim ponašanjem dati povoda moralnom negodovanju, te da će ako ne radi drugih, a ono barem radi toga veoma važnoga razloga popustiti u svojoj taktici proti Magjarima, te će glasovati za nagodbu.“

Pražki „Hlas Naroda“ takodjer tvrdi, da kabinet ministra Dra. Becka ne će naići u parlamentu na opoziciju glede nagodbene osnove.

Njemačko demokratsko društvo.

Ovih se je dana konstituiralo ovdje „Njemačko demokratsko društvo“, koje je postavilo sebi cilj: borbu sfera interesa svih industrialaca, obrtnika i činovnika proti agrarcima. Na čelu ove nove političke akcije stoji zastupnik na carevinskom vieću dvorski savjetnik barun Hock, a društvo bi imalo biti nasljednikom propale njemačke liberalne stranke. Članovi su ovog društva prije njegovog konstituiranja započeli svoju djelatnost u drugomu okružju grada Beča, gdje se nalazi najviše broj židova, tako da su u postotcima ovi najviše zastupani u društvu. Kod izbora odbora članovi su se nalazili u neprilici. Trebalo je naime izabrati u odbor katoličke članove društva, da se ne bi po orlovim nosima odala prava društvena slika. Nu, tim se ne htjedeše zadovoljiti židovi. Kašnjenju su popustili radi praktičnih razloga. Društvo je u glavnom naperepo proti odvješnoj kršćanskoj socijalnoj stranci.

Sternbergova zanimiva knjiga.

Ovih će dana ugledati svijetlo jedna nova književna radnja zast. grofa Sternberga sa naslovom: „Austrijski parlament pod röntgenovim zrakama“. U parlamentarnim krugovima očekuje se ova knjiga sa velikim zanimanjem. Jedan novinar, koji se bliže pozna sa zastupnikom Sternbergom, rekao mi je, da je sadržaj knjige veoma zanimiv.

„Kaufpreis“ za hrvatske zastupnike.

Liepo mnjenje ima austrijska vlada o našim zastupnicima! Nu toga su mnjenja danas svi mjerodavni krugovi ovdje, a isto je počelo zahvaćati maħa i kod raznih stranaka parlamenta, tako da je prognoza o hrvatskom pitanju u zastupničkoj kući veoma — nepovoljna. Izgleda naime, da će rad naših zastupnika u kući ostati izoliran. Njemački su slobodnomisljaci i nacionalni zastupnici uvjereni, da je austrijska vlada svojim gospodarstvenim programom učinila mnogo za Hrvate, te su mnjenja, da ovi ne bi imali tražiti još jedan drugi „Kaufpreis“. Kršć. socijali će glasovati za nagodbenu osnovu da udovolje želji siedoga vladara. Poljaci takodjer. Ostaju još Česi, Rutenci i socijalni demokrate. Slovenci će biti s našim zastupnicima. Izpuni li se viest o českim koncesijama, to će i oni biti za nagodbu. Rutenci, socijalni demokrate, Hrvati i Slovenci, a kada bi se k njima pridružili Talijanski i Rumunji, ne bi se još uvijek sakupila jedna trećina glasova, koja je nužna da se ne poprimi osnova. Tako vam izgleda situacija naših zastupnika u Beču. Nu, dok

nam ova prognoza ne da naslućivati ništa dobra, utvrdi se je ipak da će naši i slovenski zastupnici poduzeti gverilsku borbu protiv svakog nagodbenog osnovi, koja će za daljnjih deset ili čak dvadeset godina zagovarati današnji status quo u hrvatskim zemljama prama Beču i prama Pešti. Ta njihova gverilska borba protiv austro-ugarskog atentata na Hrvate mora da bude vrediti kao odgovor na vladin „Kaufpreis“; na onu infamiju, da će se za nagodbeno osnovu dobiti hrvatske glasove uz koncesije, koje dok će donekle poboljšati stanje zemlje, također će zahtijevati državopravni njihov položaj quo ante.

Šestomjesečni provizorij.

Na temelju uvjerenja, kojeg je ministar predsjednik od danas crpio iz dogovora sa vođama raznih stranaka, razprava će vrhu nove nagodbene osnovu uzeti više vremena nego se je u prvom momentu nadala vlada, tako da će veoma teško moći biti primljen budžet za god. 1908. do božićnih praznika, s toga će vlada u jednoj od nastajućih sjednica ukupno sa budžetnom osnovom podastrieti i onu budžetnog provizorija do 30. lipnja. 1908.

Predsankcija nagodbenoj osnovi.

Usled kraljeve bolesti nova nagodbeno osnovu nije još od ovog časa kad pišem dobila predsankciju. Ako se sutra ili na dan otvara ne poboljša kraljevo stanje zdravlja, trudno će, nagodbeno osnovu moći dobiti predsankciju, osim ako Nj. Vel. ne bi istu udelio pismenim putem. Ne dobije li pak do otvora parlamenta nagodbeno osnovu niti ustmenu niti pismenu kraljevu predsankciju, to ju vlada ne će moći podastrieti kući. U ovom će slučaju ministar predsjednik dr. Beck u svomu govoru obširje ocrtati glavne tačke nagodbe.

Odgovor balkanskih država na notu velevlasti.

Odgovor Bugarske. Na notu ministara vanjskih posala austro-ugarske monarhije i Rusije, koju su poprimile velevlasti, podpisane na berlinskom ugovoru, bugarska se je vlada požurila da na istu odgovori prva od balkanskih država. U svome odgovoru bugarska vlada ne samo da odobrava autentično tumačenje bečkog i petrogradskog kabineta trećeg članka mürstezkog programa, da li ona je pošla mnogo dalje, te je u odgovornoj svojoj notu predložila velevlastima, koje bi korake ove imale poduzeti u Mačedoniji, da se sadašnji nesnošljivi odnosi što prije i pravednije urede u zemlji.

Dok se ne osvrćemo na primjetbe, da su ovi predlozi bugarske vlade uzisledili u dogovoru samih ministara vanjskih posala izvolškoga i Aehrenthala, donasamo iste u izvadku: Bugarska je vlada od prvog početka bila uvjerenja, da se sa trećim člankom mürstezkog programa nije ciljalo na kojekakovu diobu Mačedonije u nacionalnim sferama, te radi toga ona izražuje i svoje zadovoljenje vrhu autentičnog tumača trećeg mürstezkog programa. Dok taj korak petrogradskog i bečkog kabineta bugarska vlada pozdravlja, to istodobno stavlja velevlastima sljedeće predloge, da se one na iste a na korist mačedonskog pučanstva obrazu kod proizvajanja reformama sadržanih u mürstezkom programu:

1. Tačno ustanovljen zemljišnik granica, unutar kojih će se provesti mürstezki program.

2. Radinost financijske komisije na ovaj bi način postigla praktični uspjeh za podignuće gospodarstva mačedonskog pučanstva.

3. Uvedenje administrativnog pododjela u svim ustanovljenim zemljišnim područjima prama zahtjevima dotičnog pučanstva i potrebe zemlje.

4. Uvedenje kontrole vrhu nacionalnih konflikata u školskim i crkvenim pitanjima.

5. Stroga kontrola ovih konflikata umanjiti će s vremenom nacionalni rivalitet i djelovati će na pučanstvo tako, da će taj rivalitet morati izčeznuti.

6. Provedenje celog popisa za celo pučanstvo.

7. Reorganizacija policije i sudišta.

8. Reorganizacijom ovih ustanova i njihovim rukovodjenjem po europsku omogućiti bi se policiji da vrši svoju zadaću, a sudcima bi se osigurala neodvisnost.

Odgovor grčke i srbske vlade. Dok je bugarska vlada toplim rječima pozdravila spomenutu notu bečkog i ruskog kabineta vanjskih posala, grčka je vlada odgovorila na istu posve hladno, kao da se ona ne tiče nje. Ovoj hladnoći leži jamačno glavni razlog u tomu, što su konsuli spomenutih kabineta predali dotičnu notu u Ateni grčkoj vladi sa posve strogim i na pola priređenim tonom, dok su konsuli u Sofiji i u Beogradu dobili bili nalog, da dotične note predađu vladama u pomirljivoj i susretljivoj formi.

Grčka nota ne sadržava ništa posebnoga, već potvrđuje primitak note. U tomu se nasuproć srbska vlada, koja je čekala da naprvo sazna odgovore grčke i bugarske vlade, povelja za bugarskom vladom, te i ona, dok konstatuje zadovoljstvo vrhu autentičnog tumačenja trećeg članka mürstezkog programa, tuži se u svojem odgovoru na zapostavljanje Stare Srbije, koju se je izključio iz reformatorne akcije. Dalje se u srbskoj noti vidi, da Srbija ne može mirna oka gledati kako arbanaska divlje čete u Staroj Srbiji unjetavaju i izkorenjuju srbski živalj. Radi tih, po Srbiju važnih pitanja, srbska vlada obraća se velevlastima, da one pruže pomoć srbskom elementu i to što prije u Mačedoniji.

Nadodatak. Po zadnjim vestima bugarska i srbska nota bile su dobro primljene od velevlasti. U Beču su zadovoljni osobito sa srbskom notom, jer ju tumače kao da je Srbija jasno pripoznala austrijsku politiku na Balkanu. Moguće je to, al' teško je vjerovati.

Dva važna predloga.

Pred jedno tri godine svrnuo sam se u Zagreb, da u onđešnjoj sveučilišnoj biblioteci potražim neke knjige, koje su mi trebale. Na moje razočaranje dobio sam odgovor, da dotičnih knjiga i brošura ne posjeduje biblioteka. Nakon toliko muka i truda uspjelo mi je dobiti neke knjige od privatnih osoba. Napomenuti mi je, da su dotične od mene tražene knjige bile napisane od Hrvata. Kako mi pak kašnje pričahu neki hrvatski djaci, koji polaze zagrebačko sveučilište, u sveučilišnoj zagrebačkoj biblioteci fali mnogo knjiga, te su bile napisane od Hrvata. Nije mi poznato, da li hrvatski tiškovski zakon sadržava naredbe, sadržane u §. 18. austrijskog tiškovnog zakona, da izdavatelji ili tiškar mora zagrebačko sveučilišnoj biblioteci poslati badava i na svoje troškove jedan tako zvan „dužni otisak“ (Pflichtexemplar).

Ali ako taj pasus ne sadržava hrvatski tiškovski zakon, mislim, da bi se zagrebačka sveučilišna biblioteka imala pobrinuti, da ili uz platu ili badava nabavi barem po jedan otisak od svake hrvatske knjige, bez obzira na njenu vrijednost, kao i od onih ostalih književnih izdanja u hrvatskim jezicima, a koja ne potiču od hrvatskih pisaca. Dalje svih onih knjiga u stranim jezicima, koje se izdavaju gdje bilo, ali koje se bave sa pitanjima hrvatskog naroda, ili sa pitanjima od kojeg plemena, te živi u hrvatskim zemljama.

Ovaj bi predlog moglo veoma lako uvažiti ravnateljstvo zagrebačke sveučilišne biblioteka za one knjige, koje se budu od sada unapriediti izdavati. Za one knjige, koje su se izdale recimo pred deset do četrdeset i više godina, a zagrebačka ili sveučilišna biblioteka ne može kupiti kod raznih knjižarnica, jer su dotične knjige davno razprodane, ravnateljstvo bi zagrebačke sveučilišne biblioteka imalo uputiti javnu molbu na posjednike istih knjiga, u kojoj bi ih se zamolilo da u interesu ugleda našeg sveučilišta dotične već razprodane knjige ili blagohotno poklone sveučilišnoj biblioteci, ili da joj ih prodaju.

Držim, da se u nadi ne varam. ako utvrdim, da bi se sličnom javnom pozivu ravnateljstva zagrebačke sveučilišne biblioteka odazvao svaki svjestiti hrvatski rođoljub.

To bi bio prvi predlog. Ovaj bi se dao lako izvesti, jedino ako se ravnateljstvo zagrebačke sveučilišne biblioteka zauzme za stvar.

Drugi bi predlog bila jedna, cijenim, novotarija koliko za zagrebačku sveučilišnu biblioteku, toliko, za hrvatsku književnu publiku.

Ta se novotarija sastoji u tomu: Zagrebačka sveučilišna biblioteka uvadja nove ustanove, usled kojih bi bila ovlaštena hrvatskim književnicima i piscima izvan Zagreba, za koje znade da se bave na književnom polju, uz jednu stanovitu kauciju, a na njihove troškove, staviti im na razpoloženje od njih zahtjevane knjige bilo hrvatske ili koje strane književnosti, za stanovitu vrjeme.

Na pobliže uvjete ovih se novih ustanova ne osvrćem. Te bi uvjete moralo utanačiti ravnateljstvo zagrebačke sveučilišne biblioteka. Obazrieti ću se jedino letimice na korist, koja bi se ovim ustanovama mogla postignuti nada sve radi stranih i preskupih djela.

Tim što bi zagrebačka sveučilišna biblioteka stavljala hrvatskim književnicima i piscima na razpoloženje njezine knjige, pružila bi im priliku da uz maleni poštarSKI trošak mogu proučiti na godinu više strukovnih djela, za koje sami ili ne mogu ili im je mučno potrošiti ogromne svote novca. Na taj bi način naši književnici i pisci imali dotične knjige na razpoloženje, a da za iste ne bi trošili mnogo. Oni bi dakle faktično prištedili godišnje lepu svoticu, a kako svi znamo produkti su naših književnika i pisaca tako slabo i nesretno plaćeni, da je malo onih, te bi od tih doprihodila mogli i preživjeti, a nekmo li kupovati skupocjenija književna djela.

Naravski ovdje je riječ jedino o znanstvenim djelima, ne o pričama i o zagonetkama babe Jurke.

Proizvedjenje ove druge ustanove naišlo bi u početku možda na neke neprilike, nu s vremenom i praksom te bi se neprilike dale lako odstraniti.

Ova dva predloga iznesoh u interesu koliko ugleda i časti našeg zagrebačkog sveučilišta, da se ne budu unapriediti moći tužiti posjetioci nje-

gove biblioteke, da u njoj ne mogu dobiti ni najprimitivnije knjige, toliko i u interesu naših hrvatskih književnika i pisaca izvan Zagreba da im zagrebačka sveučilišna biblioteka s vremenom pruži priliku da mogu uz maleni trošak čitati i oveća književna djela.

Molimo hrvatske novine bez razlike političke boje da pretiskaju ove crte, te da se ob ovim predlozima povede javna diskusija, e da se na taj način čuje kako ob ovim pitanjima misle razni hrvatski književnici i pisci izvan Zagreba, a da svaki broj njihovih viđenja, lista, u kojem se budu baviti ovim predlozima pošlu ravnateljstvu zagrebačke sveučilišne biblioteka, da ovo po mogućnosti udovolji ovoj opravdanoj želji.

Ljubitelj knjige.

MARSALA.

(Piše A. V.)

Tvrde, koje se bave priredjivanjem vina Marsale, riedko kada kupuju grožđa, a još rjeđe posjeduju svojih vlastitih vinograda, već namiruju svoje potrebe kupnjom mladog vina od proizvođačija, s kojima su ugovorom vezani, te im u njihovim potrebštinama za radnju preko ljeta dozvoljavaju i stanovite predjumove.

Postupak kod priredjivanja vina i berbe je i tamo skroz primitivan, a masti se grožđe kod njih nogama isto kao i kod nas.

Šira (opol, cidje) pušta se da prevrije u bačvam, koje se napunjavu do 4 petine.

Mjeseca studenoga prevrelo mlado vino prodaje se tvrdkam, te treba ovdje iztaknuti riedku krjepost tamošnjih trgovaca odnosno tvrdka, da pri plaćanju postupaju duševno, i da plaćaju vrlo dobro vino, a riedko se čuju tužbe, da bi trgovci bud u mjeri bud u plaći prevrali prodavaoca.

Kod primanja mladog vina od težaka u dotičnim tvrdkama odmah se razlučuju bolje vrste od slabijih, te ih po vrstama liejavu u bačve, pa se ovome vino odmah pridodaje ukuhanog masta, (varenika, mosto cotto) i to prema dohotu vina 3—5 litara po hektolitru, i prema jakosti vina čiste vinske žeste (alkohola).

Varenik koji se nadodaje vinu, pravi se od liepog, sasvim zdravog i zrelog grožđa „Cataratto“, kojemu se pri runjenju grožđa oduzimlje ostrovina (ozobina), te se izmasti, a šira (cidje) otčoi i prociedji. Ovako prociedjena šira kuha se polagano (a to prije nego je nastalo mlastno vrienje) u velikim bakrenim kalajsnim kotlima, na vatri i to tako dugo, dok se sadržina u kotlu ukuhala do polovice, zatim se prociedjiva (filtrira) i opet stavi kuhati nad umjerenu vatru, dok se ne ukuha do jedne četvrtine prvobitne sadržine.

Vinu u bačvam nadodaje se uz ono napomenutih 3—5 litara varenika po hektolitru, još i sladkog vina „Vino forzato“ ili kako ga u Marsali jošte zovu „Sifone“.

Pol sušenog i izabranog grožđa, te se cidju prije vrienja pridoda 25% žeste (alkohola), usled česa ne može da vrije, te ostane skroz sladko.

Kada se prostom vinu marsala nadodaje prvi put varenika, a drugi put onog sladkog vina (vino forzato), treba u bačvam dobro izpremišati, da se ovi nadodatci jednako po vinu porazdiela, a zatim se pusti 2 mjeseca da ostane na miru.

Po izmaku ovih dvaju mjeseca pretače se marsala po prvi put, pa se opet nadodaje po malo čiste vinske žeste. Pretočena vina uljavu

Vrelo Života.

(Od Ivana Meštrovića.)

(Nastavak.)

Premda smatram suvišnim, da se obazrem na desnu ruku, rame i lopaticu Meštrovićeva mladića, kao i na njegova rebra i pobočine, ipak ću u kratko svrnuti pogled i na njih, da čitaoca spoznam i s ovim dielovima tiela Meštrovićeva mladića.

Mladićeva se šaka nalazi u rukama djevojk. Od ručnog zgloba do lakta, pa od lakta do ramena i preko ovoga do lopatice, hrta i rebra čovjek ne zna što bi mogao opaziti, a da ne bi na vanjskoj formi kože odgovaralo unutrašnjom djelovanju živaca i mišića. Kako mladić pruža djevojci ruku, tako je istodobno podiže uz gori do njezinih usta. S tim gibanjem mladićeve ruke zgrčavaju se mišići na cijeloj ruci i ramenu, a Meštrović nam tu kontrakciju mišića diel raznim riezovima tako, da na površini možemo utanačiti granicu između jedne i druge mišića. Usled toga što momak podiže ruku prama djevojčinim ustama, podiže mu se i rame sprieda uz gori, koje za sobom vuče lopaticu, tako da ova otkadaće od hrbatnih mišića. Istodobno ruka zateže i kožu na rebima, nu ne tako da bi se pod kožom spoznalo svako rebro za se. Nipošto. Rebra se i ne opažaju na kipu.

Meštrović je mladićevu kožu na rebima razdielio u tri nabora, kojih su šilci upravljeni prama gornjem dielu mladićevih prsi. Ta razdioba kože na rebima mladića odgovara onom podizanju ruke, koje za sobom potezje i kožu na rebima. Nu dok ovo gibanje ruke djeluje na mišće ramena sa svih strana, to na podkožne mišće na rebima djeluje jedino na površini njihovoj, tako da obično njihovu površinu sakuplja u tri oveća odjela, koja dieli sa dva oveća riezva. Tomu je fiziološko razlogu Meštrović udovoljio kod svoga mladića.

Ovim bi u kratkim potezima predočio čitaocu glavnja obilježja mladićeva lica i gornjeg tiela pogledom na fiziološko djelovanje njegovih živaca i mišića, a tim su samomu čitaocu podati patognomički momenti, tako da ono, što ja u ovim razglabanima ima hotice izpustih, može sam sebi predočiti.

Sada dolazimo na onaj važni moment ovih razglabanja, da odgovorimo na pitanje: u čemu se sastoji Meštrovićeva vještina, pri stvaranju vanjskih forma njegovih kipova?

Nu ja se ipak ne usudujem na ovom mjestu izreći moj sud o Meštroviću, naime o njegovoj životnoj osjetljivosti, u kojoj uprav leži sva njegova vještina. Ovakovi su pravoreci o životnoj osjetljivosti umjetnika i velikana obično ili preterani ili nepodpuni. Pravi, istiniti se pravoreci vrhu životne osjetljivosti ne da kao sudbena odsuda odmeriti za sta-

novitom kaznom ili proglašenjem neudžnosti. Taj se pravorek dade do neke opisati na taj način, da se čitaocu predoči približni stupanj do kojeg dopire Meštrovića osjetnost.

Njegova osjetnost, kao kod ostalih ljudskih bića, uvjet je njegovoj zornosti, a obe dvie njegovoj vještini. Ali jer je ljudska osjetnost različito razvijena kod svih ljudskih bića, to su prama tomu njezinu razvoju koliko zornost toliko vještina pojedinaca razmjerice različito razvijene kod pojedinih bića. Prama tomu je pojmljivo da ljudsko biće, u kojega je njegova osjetnost razvijena od drugog ljudskog bića neke pojave naravi vidi u sasna drugom obliku ili boji, nego ju vidi ono drugo biće.

Kao dokaz ovog tvrdnji mogao bih navesti na stotine primjera iz svih znanosti. Ostajuć kod tih navoda, spomenuti ću jedino jedan događaj iz Meštrovićeva života za vrijeme njegova školovanja na bečkoj akademiji liepih znanosti. Radi se o konfliktu između učenika Meštrovića i njegova naučitelja.

Jednog dana pregledajući Meštrovićev naučitelj jednu radnju njegova učenika, opazi naučitelj da Meštrović neke riezove nije izveo kako je naučitelj držao da se imadu izvesti. U upozori Meštrovića na tu navadnu nedostatanost na njegovoj radnji. Meštrović se odalj dva koraka dalje od njegove radnje, te stane pomnijvo prisposadljati riezove na njegovoj

radnji sa vanjskim dielovima modela, dok mu je profesor tumačio kako bi se oni riezovi dali popraviti. Nakon kratke stanke, što je Meštrović savrnjavao njegovu radnju sa modelom, previkne on rieč profesor, te mu odričito i pun uvjerenja reče: „Ali, gospodine profesuru, ja vidim na modelu sve one riezove, koje sam izradio na mojoj radnji.“

Nije mi poznato da li je profesor kašnje popustio svojem učeniku. Meštrović nije popustio od svoga mnjenja. U prvom je momentu nastao između njih težki konflikt. Riešenje nas istoga ovdje ne zanima, ali onaj je odgovor Meštrović potvrdio kroz kratko vrijeme, kad je počeo da radi samostalno.

Onaj Meštrovićev odgovor, izražen u drugim rječima: ja vidim bolje od Vas, gospodine profesuru, ne smije se pripisivati tobožnjij njegovoj oholosti, ili njegovom umišljenju da su njemu zakoni umjetnosti bili poznati bolje nego li samom profesuru. Ni pošto. Tim se Meštroviću učinila nepravica. Onaj je Meštrovićev odgovor svomu naučitelju uzisledio ne nadno. Bio je odraz njegova uvjerenja.

Tako ja tumačim onaj znameniti Meštrovićev odgovor njegovu profesuru. Ali tomu tumaču moram namah nadodati i razlog Meštrovićeva odgovora profesuru i ako se isti u jezgri nalazi u samom Meštrovićevu odgovoru.

(Nastavit će se.)

PODRUŽNICA HRVATSKE VJERESIJSKE BANKE - ŠIBENIK.

BANKOVNI ODJEL

prima uložke na knjižice u konto korentu u ček prometu; eskomptuje mjenice, financira trgovačke poslove, obavlja inkaso, pohranjuje i upravlja vrijednima. Devize se preuzimaju najkulantnije. Izplate na svim mjestima tu i inozemstva obavljaju se brzo i uz povoljne uvjete.

Dionička glavnica K. 1.000.000

Prilivna zaklada 100.000
Centralna Dubrovnik - - - - -
- - Podružnica u Splitu i Zadru.
Priskrbuje zajmove uz amortizaciju kotarima, općinama, i javnim korporacijama.

MJENJAČNICA

kupuje i prodaje državne papire, razteretnice, založnice, srečke, valute, kupone. Prodaja srečaka na obročno odplaćivanje. Osjeganje protu gubitku kod zdriebanja. Revizija srečaka i vrijednostnih papira besplatno. Unovčenje kupona bez odbitka.

ZALAGAONICA

daje zajmove na ručne zaloge, zlatne i srebrne predmete, drago kamenje itd. uz najkulantnije uvjete.

NE ČITATI

samo već **kušati se mora**

đavno prokušani medicinski

STECKENPFERD - - -

od **lijiljanova mleka SAPUN**

od BERGMANNA i Druga, Draždjani i Tetschen na/L. od prije poznat pod imenom BERGMANNOVA SAPUNA

od lijiljanova mleka da se lice oslobodi od sunšanih pjegica, da zadobije bijel tein i nježno boju. Pretplatno komad po-80 para

u drogariji **VINKA VUČIĆA**
ŠIBENIK.

U KOJIMA SE
PRODAVAJU JEDINO
SINGER OVI
ŠIVAČI STROJEVI.

PO OVOME ZNAKU
MOGU SE
RAZPUZNATI
PRODAVAONICE

SINGER CO. DIONIČKO DRUŽTVO ŠIVAČIH STROJEVA
Svi drugi strojevi, koje nudaju druge kuće, šivačkih strojeva pod imenom „SINGER“, građeni su po jednom našem starjem sistemu, koji daleko zaostaje za našim novijim sistemima za obiteljske strojeve u konstrukciji, u uporabi i u trajnosti. — Skladište u Šibeniku kod KARLO BAMBERGER Glavna ulica.

PAZI!

Banka Commerciale Triestina

prima:

Uložke u krunam uz uložničke Listove:

sa otkazom od 5 dana uz 2 1/2 %
"   "   "   15   "   "   3 %
"   "   "   30   "   "   4 1/4 %

Uložke u zlatnim Napoleonima ili u engl. funtim.

(Šterlinam) uz uložničke Listove:

sa otkazom od 15 dana uz 2 %
"   "   "   30   "   "   2 1/2 %
"   "   "   3   "   "   3 %

NB. Za uložne listove sada u toku, novi kamatnik ulazi u kriepost 15.og Novembra i 10.og Decembra o. g.; izdaje blagajničke doznačnice na donosioca sa škadencom od 1 mjeseca uz kamatnjak od 1 1/2 %.

Banko-Ziro i Tekući račun. Valuta od dana uložnja, uz kamatnjak koji će se ustanoviti; obavlja inkasso mjestnih računa, mjenica glasećih na Trst, Beč, Budimpeštu, Prag i druge glavne gradove Monarhije, te plaća domicile svojih korentista bez ikakvog troška.

Izdaje uložne knjižice na štednju uz dobit od 3 1/2 %.

Otvara tekuće račune u raznim vrednotama.

Inkassi: Obavlja utjerivanje mjenica na sva mjesta inostranstva, odrezaka i izdriebanih vrijednostnih papira uz umjerene uvjete.

Izdaje svojim korentistima *doznačnice* na Beč, Aussig, Bielitz, Brno, Budimpeštu, Carlsbad, Cervignano, Cormons, Cernovice, Eger, Rieku, Friedek, Gablonz, Goricu, Graz, Innsbruck, Klagenfurt, Lavov, Linz, Olomuc, Pilsen, Polu, Prag, Prossnitz, Dubrovnik, Solnograd (Salzburg), Split, Peplitz, Troppau, Warnsdorf, Bučko-Novomjesto i druge gradove Monarhije bez ikakvog troška, a na Inozemstvo po najboljem dnevnom tečaju.

Izdaje *Kreditne listove* na sva mjesta Monarhije i Inozemstva.

Bavi se *kupnjom* uz *tovarne dokumente* u Novi Jork, London, Pariz, Hamburg, itd. itd. uz umjereni kamatnjak.

Daje *jamčevinu* na *vrednostne papire, robu, warrants i tovarne dokumente* uz uvjete, koje će se ustanoviti.

Daje *jamčevinu za carine* skladišta Kontranja (Contirungs-Lager).

Preuzimlje u pohranu i upravljanje:
U sobi sigurnosti, koja pruža najveću garanciju protu kojoj mu drago pogibelji provale i vatre i kojoj je posvećen osobiti nadzor sa strane bankovnih organa, primaju se u pohranu vrednostni papiri, zlato, srebro i dragocjenosti, uz povoljne uvjete, te se na zahtjev preuzima i upravljanje istih.

Osjeđuraje vrednote protu gubitčim zriebanja.
Banka Commerciale Triestina.

..... JEDINA HRVATSKA TVORNICA VOŠTANIH SVIEĆA U ŠIBENIKU. ....

Častim se preporučiti p. n. občinstvu, poštovanom svećenstvu, crkvama, bra-
tovštinama, svoju krasnu uređenu

TVORNICU VOŠTANIH SVIEĆA

Kod mene se dobit mogu izvrstne, a od mnogih **priznate** u svim veličinama

— **svieće od pravog pčelinjeg voska** —

kao i finog crkvenog tamjana.

Prodajem dobra vrcanog — po zdravlje — *koristna meda* Klg. po K. 1:20.

Kupujem uz dobru cenu u svim količinama žutog voska.

Svaku i najmanju naručbu p. n. mušterija obavljam najspremnije, kao i uz najpovoljnije uvjete.

S vešestovanjem

VLADIMIR KULIĆ
Šibenik (Dalmacija) Glavna ulica.

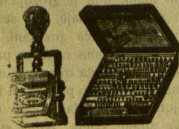
..... JEDINA HRVATSKA TVORNICA VOŠTANIH SVIEĆA U ŠIBENIKU. ....

Svaki trgovac koji ne oglašuje svoju robu, ustupa mjesto svojim takmacima, koji oglašuju.

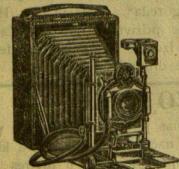
HRVATI,
sjetite se družbe
sv.
Ćirila i Metoda.

KNJIŽARA I PAPIRNICA IVANA GRIMANI - A

Glavna ulica - ŠIBENIK - Glavna ulica

Preuzimlje naručbe svakovrstnih pečata od kautschucka i kovine.

Skladište fotografskih aparata i svih nuzgednih potrebština.

preporuča svoj veliki izbor liepih HRVATSKIH, TALIJANSKIH, NJEMAČKIH I FRANCOZKIH KNJIGA,

romana, slovnica, riečnika, onda pisanih sprava, trgovačkih knjiga, uredovnog papira, elegantnih listova za pisma, razglednica i t. d.

Prima pretplate na sve

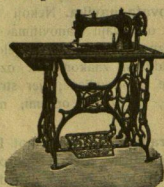
hrvatske i strane časopise uz originalnu cenu sa tačnim i brzim dostavljanjem u kuću.

Velika zalaha svakovrstnih

toplomjera, zvieker-naočala

od najbolje vrsti i leća u svim gradacijama.

VANJSKE NARUČBE OBAVLJA KRETOM POŠTE.

Skladište najboljih i najjeftinijih šivačkih strojeva „SINGER“ najnovijih sistema.

JADRANSKA BANKA

U TRSTU

Bankovne prostorije u ulici Cassa di risparmio, Br. 5.
..... Vlastita zgrada. ....

Obavlja sve bankovne i mjenične poslove: eskomptuje mjenice, daje predjmove na vrednostne papire, kao i na robu ležeću u javnim skladištima.

Kupuje i prodaje vrednostne papire, svake vrsti, devize, inozemni zlatni i srebrni novac, te banknote i unovčuje kupovne i izdriebane papire uz najpovoljnije uvjete.

Izdaje doznake na sva glavniya tržišta monarhije i inozemstva, te otvara vjeresije uz izprave (dokumnte) ukrcavanja.

Prima novac na štedioničke knjižice u tekući i giro račun.

Obavlja sve burzovne naloge najbrže i najsvjestnije uz vrlo umjerene uvjete.

Posređuje i konvertira hipoteke kod prvih hipotekarnih zavoda uz najniže uvjete.

Preporučuje se
najtoplije p. n. Občinstvu za izradbu svakovrstnih radnja, kao: raznih glesla i brošura, pojeletnica, koverata, listovnih i trgovačkih

NOVO
ustanovljena
Hrvatska Tiskara
u Šibeniku
(ulica Stolne Crkve).

papira, zaručnih i vjenčanih objava, osmrtnica i sve druge u tu struku zasječajne radnja. Jamči za tačnu i modernu izradbu uz poosa umjerene cijene.